

ਮਨੋਜ ਬਜਾਜ ਜੇ.

ਪੰਕਜ ਕੁਮਾਰ @ ਪਿੰਕੀ - ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ - ਉੱਤਰਦਾਤਾ

2020 ਦਾ CRM-M ਨੰਬਰ 16013

2020 ਦਾ CRM-M ਨੰਬਰ 19681

18 ਮਾਰਚ, 2021

ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ, 1973 - S.439 - ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਨਿਯਮਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ - ਧਾਰਾ 173 (2) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। (8) ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ - ਅਪੈਰਾ ਧਾਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਖਾਸ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਨਿਯਮਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ - ਰੱਖੀ ਗਈ, ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਨਵੀਂ ਜਾਂਚ, ਮੁੜ-ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਡੀ-ਨੋਵੋ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ s 173 (8) ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਜਾਂਚ ਦੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ - ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ 482 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ - ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ, ਬਿਊਰੋ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਮਿਤੀ 04.05.2017 ਆਫ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ, ਪੰਜਾਬ ਰੱਦ - ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ

ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਨਵੀਂ ਤਫਤੀਸ਼, ਮੁੜ-ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਡੀ-ਨੋਵੋ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਮਿਤੀ 04.05.2017 ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਪੈਰਾ ਧਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 173(8) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤੇ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਜਾਂਚ ਦੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।

(ਪੰ: ੪੬)

ਅੱਗੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਇਸਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤਾ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਮੁਫਤ ਜਾਂਚ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਕੇ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ

ਜਾਂਚ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਨਿਆਂਇਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਏ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 482 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਪੈਰਾ 89)

ਅੱਗੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਕਲਪ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਤੀ 04.05.2017 (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਆਰ-2) ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ, 1973 ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਰੋਧੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ, ਜੋ ਕਿ ਅਪੈਰਾ ਥਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।

(ਪੰ: 43)

ਅੱਗੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, CRM-M-19681-2020 ਵਿੱਚ ਨੱਥੀ ਮਿਤੀ 04.05.2017 (ਅਨੇਕਚਰ ਆਰ-2) ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਹਨ, ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ:-

- (a) ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਮਾਨਤਾਯੋਗ ਜੁਰਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਫਤੀਸ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ, ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ, 1973 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- (b) ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ/ਬਿਨਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਮਾਨੰਤਰ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- (c) ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂਚ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਧਾਰਾ 157 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਸਮੇਤ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- (d) ਜਦੋਂ ਵੀ, ਤਫਤੀਸ਼ੀ ਅਫਸਰ ਤਫਤੀਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਲਈ ਧਾਰਾ 157 (2) ਸੀਆਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਭੇਜਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪੀਸੀ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਧਾਰਾ 157(1) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।
- (e) ਜੇਕਰ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਬਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਇਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਣਗਹਿਲੀਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੁਕਵੀਂ ਵਿਭਾਗੀ/ਦੰਡਕ ਕਾਰਵਾਈ

ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

- (f) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ
ਯੂ.ਟੀ
ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ
ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ
ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹਨ।
ਜ਼ਮਿੰਦਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਅਤੇ ਅਪੈਰਾ ਧ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ
ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ।
- (g) ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਯੂਟੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਆਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਮਾਨਯੋਗ
ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ “ ਗੁਜਰਾਤ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ” ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ
ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਗੀਆਂ। ਕਿਸ਼ਨ ਭਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ”, 2014 (5)
SCC 108.

(ਪੰ: ੫੪)

ਧਰੁਪਵਿੰਦਰ ਬਰਾੜ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ
CRM-M-16013-2020 ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ।

ਸੁਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ
ਗਗਨੇਸ਼ਵਰ ਵਾਲੀਆ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ
CRM-M-19681-2020 ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ।

ਰਮਨਦੀਪ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਡੀ.ਏ.ਜੀ., ਪੰਜਾਬ।

ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ ਮਦਾਨ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ
CRM-M-16013-2020 ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਲਈ।

ਵਰਿੰਦਰ ਬਾਸਾ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ
CRM-M-19681-2020 ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਲਈ।

ਮਨੋਜ ਬਜਾਜ, ਜੇ.

(1) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਪੈਰਾ ਧਾਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਲੰਬਿਤ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ ਨਿਯਮਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 439 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ
ਤਹਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਦੋਸ਼ੀ-ਪੰਕਜ ਕੁਮਾਰ ਉਰਫ ਪੰਕੀ
21.08.2019 ਨੂੰ ਥਾਣਾ ਸਲੇਮ ਟਾਬਰੀ, ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਧਾਰਾ 302, 307, 148 ਅਤੇ
149 ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ, 1860 ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੰ. 211 ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ
ਮਿਤੀ 01.22.2019 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਹੈ। .2019, ਜਦਕਿ
ਦੋਸ਼ੀ-ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 22.03.2020 ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਥਾਣਾ ਕੋਟਲੀ, ਸੂਰਤ ਮੱਲੀਆਂ, ਪੁਲਿਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ
ਬਾਲਾ ਵਿਖੇ ਧਾਰਾ 302, 34 ਅਤੇ 120-ਬੀ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ, 1860 ਤਹਿਤ ਦਰਜ FIR ਨੰ:
13 ਮਿਤੀ 22.03.2020 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(2) ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਰੇਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅਰਦਾਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ

ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨਾ ਤਾਂ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੋਵਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਰਾਜ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਜੀਬ ਪਾਈ ਗਈ, ਜਿਸਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਲਈ, ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(3) ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਇੱਥੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ:-

CRM-M-16013-2020

(4) ਪਟੀਸ਼ਨਰ-ਪੰਕਜ ਕੁਮਾਰ ਉਰਫ ਪੰਕੀ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਦਰਜ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਲੇਮ ਟਾਬਰੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਧਾਰਾ 302, 307, 148 ਅਤੇ 149 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੰ. 211 ਮਿਤੀ 21.08.2019 ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ-ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 20.08.2019 ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਅਮਨਦੀਪ, ਚਾਚਾ-ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਕਾਕਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਨੇਤਾ ਨਗਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਰਾਤ 8.00 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ 8-10 ਵਿਅਕਤੀ ਜਿੰਦਰ, ਬਾਲਾ, ਫਟਕ, ਗੱਗੂ, ਬੇਦੀ, ਗਗਨ, ਸ਼ੀਲਾ, ਪੰਕੀ, ਪੀਤਾ, ਜੀਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਬੇਸਬਾਲ ਬੈਟ, ਕਿਰਪਾਨ ਅਤੇ ਦਾਤਰ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਕਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ। ਪੰਕੀ (ਪਟੀਸ਼ਨਰ) ਨੇ ਹੌਂਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਬੇਸਬਾਲ ਬੈਟ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਿਤੇਸ਼ ਬੇਦੀ, ਬਾਲਾ, ਟਿੰਡਰ, ਪਾਠਕ, ਗੱਗੂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦਾਤਰ ਅਤੇ ਬੇਸਬਾਲ ਬੈਟ ਮਾਰਿਆ। ਅਮਨਦੀਪ ਨੂੰ ਗਗਨ, ਸ਼ੀਲਾ, ਪੀਤੋ, ਜੀਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਟਿਆ। ਰੌਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਹਥਿਆਰਾਂ ਸਮੇਤ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਲੁਧਿਆਣਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਚਾਚਾ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

(5) ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਾ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਬਿਆਨ 24.08.2019 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਗੁਰਕਮਲ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਟਿੱਲੂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਅਮਨ ਨੂੰ ਵੀ 12.09.2019 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

(6) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਐਫਆਈਆਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਥਿਤ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 173 (2) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ 21.11.2019 ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਦੀ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮਾਤਾ, ਅਰਥਾਤ ਸੰਤੋਸ਼ ਪਤਨੀ ਕਮਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਰਫੋਂ ਸੀ.ਆਰ. ਨੰ. 1655305 ਮਿਤੀ 19.09.2019 ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਪੁਲਿਸ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਉਸਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਸਬੰਧੀ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਪੁਲਿਸ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੂੰ ਮਾਰਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਾਂਚ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਅਰਥਾਤ ਦੀਪਕ ਕੁਮਾਰ, ਨਿਤੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਉਰਫ ਬੇਦੀ ਅਤੇ ਗੁਰਕਮਲ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਟਿੱਲੂ ਕਥਿਤ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਕਤ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਕ ਦਰਖਾਸਤ ਮਿਤੀ. 02.02.2020 (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ P-2) ਐਸਐਚਓ, ਥਾਣਾ ਸਲੇਮ ਟਾਬਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜ਼ਿਮਨੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸੂਚੀ P-3 ਤੋਂ P-5 ਹਨ।

(7) ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, 17.11.2020 ਨੂੰ, ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਆਧਾਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਪੀ.ਐਸ., ਸਹਾਇਕ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, (ਉੱਤਰ) ਲੁਧਿਆਣਾ। ਜਵਾਬ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਐਫਆਈਆਰ ਵਿੱਚ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਉਕਤ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਕਜ ਕੁਮਾਰ ਉਰਫ ਪੰਕੀ ਨੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਬੇਸ-ਬਾਲ ਬੈਟ ਮਾਰਿਆ। ਉਕਤ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੁੱਲ 6 ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸੱਟ ਨੰਬਰ 6 ਕਾਰਨ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

(8) ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਜਾਂਚ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 173(8) ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਪੂਰਕ ਰਿਪੋਰਟ 23.02.02 ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 2021, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਉਸਦੀ ਡਿਸਚਾਰਜ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹਨ।

(9) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਨਾਂ ਐਫਆਈਆਰ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂਚ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 173(2) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲਾਂ 21.11.2019 ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਧਾਰਾ 173(8) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੂਰਕ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਐਸਐਚਓ ਦੁਆਰਾ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਡਿਸਚਾਰਜ ਲਈ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਅਜੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ।

ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ P-3 ਤੋਂ P-5 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ, ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ।

(10) ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦਾ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਬੇਸਬਾਲ ਬੈਟ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਪੀੜਤਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਜ਼ਖਮੀ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਮਨਦੀਪ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੀ। ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਨਾ ਹੋਣ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਮਦਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੈਰਾ ਧ ਗੰਭੀਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(11) ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਗੋਪਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਅਪੈਰਾ ਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਪੁਖਤਾ ਸਬੂਤ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਵੀ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ 21.11.2019 ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 173 (8) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ 23.02.2021 ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੂਰਕ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬੇਕਸੂਰ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

CRM-M-19681-2020

(12) ਪਟੀਸ਼ਨਰ-ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਫਆਈਆਰ ਨੰਬਰ 13 ਮਿਤੀ 22.03.2020 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302, 34 ਅਤੇ 120-ਬੀ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਥਾਣਾ ਕੋਟਲੀ, ਸੂਰਤ ਮੱਲੀਆਂ, ਪੁਲਿਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਟਾਲਾ ਵਿਖੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਚਰਨਜੀਤ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ 21.03.2020 ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਲੜਕੀ ਅਕਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦਾ ਵਿਆਹ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਕਾਫੀ ਦਾਜ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਆਹ ਦੇ ਕਰੀਬ 2-3 ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁਬਈ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਤੰਗ-ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੋਨ 'ਤੇ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ। , ਜੇਕਰ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 2-3 ਵਾਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਘਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਾਮਲਾ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਰੀਬ 15 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਸਹੁਰਾ), ਜਗੀਰ ਕੌਰ (ਸੱਸ), ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ (ਭੈਣ), ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਭਰਜਾਈ) ਅਤੇ ਕਿਰਨਜੀਤ ਕੌਰ (ਭਰਜਾਈ) -ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦੇ ਲਾਅ) ਨੇ ਅਕਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ 'ਤੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਘਰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ 'ਚ ਉਸ ਦੇ

ਬੇਟੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੋਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਨਾ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਨੋ

ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਬਿਮਾਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਫੋਨ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪਿੰਡ ਬਰਿਆੜ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਕਲੋੜ ਵਿਖੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਕਾਰ ਨੰ.ਪੀ.ਬੀ.-06 ਜੈਡ-4106 'ਚ ਡਿੱਗੀ ਪਈ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਉਸ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(13) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਝੂਠੇ ਉਲਝਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਇਲਜ਼ਾਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ (ਅਨੇਕਚਰ ਪੀ-2) ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਦੇ ਸਹਿ-ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ, ਅਰਥਾਤ, ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਕਿਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਮਿਤੀ 273/R-SSP/17.04.2020 ਅਤੇ 378/MPC/25.04.2020 ਨੂੰ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ, ਬਟਾਲਾ ਨੂੰ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਪਰੋਕਤ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ ਉਲਝਾਉਣਾ, ਜਿਸਦੇ ਬਾਅਦ ਡੀਐਸਪੀ, ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੰਬਰ 47-ਆਰ/ਡੀਐਸਪੀ/ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮਿਤੀ 21.05.2020 ਦੁਆਰਾ ਬਿਨੈਕਾਰ (ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ) ਨੂੰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਪਾਇਆ। ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਬਟਾਲਾ ਨੇ ਉਕਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗਲੇਰੀ ਜਾਂਚ ਉਪ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ, ਡਿਟੈਕਟਿਵ ਬਟਾਲਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਤੀ 30.05.2020 (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪੀ-4) ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ 02.06.2020 ਨੂੰ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਕਿਰਨਦੀਪ ਕੌਰ ਨੂੰ ਬੇਕਸੂਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਬਾਰੇ ਧਾਰਾ 173(8) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਪੂਰਕ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ 26.06.2020 ਨੂੰ ਇਲਕਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(14) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨੰਬਰ 470- ਓ.ਪੀ.ਸੀ./ਬੀ.ਆਰ. ਮਿਤੀ 18.08.2020 ਨੂੰ ਦਰਖਾਸਤਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੁਲਿਸ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਨਰਲ, ਬਾਰਡਰ ਰੋਜ਼, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਭਰਾ, ਅਰਥਾਤ ਮੂਰਤਾ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ, ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ, (ਜਾਂਚ) ਬਟਾਲਾ ਨੇ ਵੱਖਰੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੰਬਰ 3459/SP/Inv. ਮਿਤੀ 19.09.2020 (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ P-10) ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ (ਜਗੀਰ ਕੌਰ) ਨੂੰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਟਾਲਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਨੇ ਵੀ ਉਕਤ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

(15) ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, 09.02.2021 ਨੂੰ, ਸਿੱਖਿਅਕ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ।

(16) ਮਿਤੀ 09.02.2021 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਆਫ ਪੁਲਿਸ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹਲਫਨਾਮਾ ਮਿਤੀ 25.02.2021 ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਆਫ ਪੁਲਿਸ, ਬਾਰਡਰ ਰੋਜ਼, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਮੰਗੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਆਰ-1) 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਮਾਮਲਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਦੀ ਤਫਤੀਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਕਿਉਂਕਿ 04.05.2017 ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ (ਅੰਕਸਰ ਆਰ- 2), ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਬਿਊਰੋ ਆਫ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ, ਪੰਜਾਬ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(17) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਐਫਆਈਆਰ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਾ 173(2) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ 19.06.2020 ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਵਿਰੁੱਧ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਪੀ., ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਬਟਾਲਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ (ਅਨੇਕਚਰ ਪੀ-10) ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਪਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੋਰ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਵੀ ਵੱਖਰੀ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪੀ-4) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਪਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਸਿੱਖਿਅਕ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਤਿੰਨ ਅਫਸਰਾਂ ਵਾਲੀ ਐਸਆਈਟੀ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਹੋਰ ਹਿਰਾਸਤ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(18) ਸਿੱਖਿਅਕ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀੜਤ ਅਕਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦੀ ਮੌਤ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪੀੜਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਹੱਤਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ (ਅਨੇਕਚਰ ਪੀ-2) ਵੱਲ ਦਿਵਾਉਂਦਿਆਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੇਕਸੂਰ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਰੈਗੂਲਰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਰਿਆਇਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(19) ਐਸਆਈ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਅਨੁਸੂਚੀ ਆਰ-2 ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵੱਲ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਰਾ 4 ਅਤੇ 5 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਜੂਨ, 2020 ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 173 (2) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(*Manoj Bajaj, J.*)
 ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹੋਣ ਬਾਰੇ 11.12.2020 ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। -
 ਹਿਦਾਇਤਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ, ਬਟਾਲਾ ਨੇ
 ਮਿਤੀ 07.10.2020 ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਗਲੇਰੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇੱਕ
 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:

1. ਐਸ.ਪੀ., ਪੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਬਟਾਲਾ (ਨਿਗਰਾਨੀ)
2. ਡਿਪਟੀ ਐਸ.ਪੀ., ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ (ਸੈਂਬਰ) ਸ.
3. ਬਾਣਾ ਕੋਟਲੀ ਸੂਰਤ ਮੱਲੀਆਂ (ਸੈਂਬਰ) ਦੇ ਐਸ.ਐਚ.ਓ.

(20) ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਐਸਆਈਟੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਜਾਰੀ ਹੈ।

(21) ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਕੇਸ ਫਾਈਲਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਕਰਨ ਤੋਂ
 ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ
 173 (8) ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਾਇਰ ਸਬੰਧਤ ਪੂਰਕ ਰਿਪੋਰਟਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖ ਕੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ
 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਅਧਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।) ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ,
 ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹਰੇਕ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਵੱਲ ਵੀ ਇਸ਼ਾਰਾ
 ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ
 ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ
 ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(22) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਕਿ
 ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਧਾਰਾ 173 (8) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੂਰਕ ਰਿਪੋਰਟਾਂ
 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਧਾਰਾ 173 (2) ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ
 ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। , ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਬੰਧਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ
 ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੋਣ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ-ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ
 ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀ ਹੈ। **ਵਿਨੈ ਤਿਆਗੀ**
ਬਨਾਮ ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਲੀ @ ਦੀਪਕ ਕੁਮਾਰ¹ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਮੁੱਦਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ
 ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ, ਜਦੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਸੀਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੀ
 ਅਗਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਡਿਸਚਾਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਲੀ
 ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 173 (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ।) ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ
 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਘੋਖ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ
 ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ
 ਪਾਬੰਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 173 (2) ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਤੇ ਧਾਰਾ 173 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਲੀ
 ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਦੋਵੇਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। (8) Cr.PC, ਪਹਿਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਰੂਪ
 ਵਿੱਚ

ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਸੌਂਪਦੇ ਹੋਏ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

(23) ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਪੈਰਾ ਧਾਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ
 ਹੋਏ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਐਫਆਈਆਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ

¹ 2013 (5) SCC

ਹਨ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ (ਅਰਜ਼ਾਂ) ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਜ਼ਮਾਨਤ।

(24) ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਦਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੀ ਹੈ।

(25) ਜ਼ਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, 1973 ਅਪੈਰਾ ਥਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਦੋ ਢੰਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਧਿਆਇ XII ਅਤੇ XV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਉਕਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸਿਵਾਏ ਧਾਰਾ 202 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ, ਜੇਕਰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ. ਉਕਤ ਜਾਂਚ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੀਮਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੈ।

(26) ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਪੁਲਿਸ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੋ ਪੜਾਅ ਹੁੰਦੇ ਹਨ: ਪਹਿਲਾਂ-ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਫਸਟ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾਯੋਗ ਅਪੈਰਾ ਥ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਬੰਧਤ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟ ਸੌਂਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੀ ਧਾਰਾ 157 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ 173 (2) ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ- ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਕੇ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੁਰਮਾਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਮਿੰਦਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਦੋਸ਼ੀ ਸਬੂਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਜਾਂ ਬਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

(27) ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜੁਰਮ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,

ਧਾਰਾ 157 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਲਿਸ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਪੈਰਾ ਥ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

“157. ਮੁਢਲੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ।

(1) ਜੇਕਰ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੂਚਨਾ ਤੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ

ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਧਾਰਾ 156 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਇਸਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲੈਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ। ਪੁਲਿਸ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਜੁਰਮ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗਾ, ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਅਫਸਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਰੈਂਕ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨਹੀਂ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਆਮ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਲਈ, ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।, ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਤੇ, ਜੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ, ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਲਈ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਲਈ; ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮੁਹੱਈਆ-

(a) ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਮਲਾ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਥਾਣੇ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਥਾਨ;

(b) ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕੋਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

(2) ਉਪ ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਏ) ਅਤੇ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਥਾਣੇ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇਗਾ। ਉਪ-ਧਾਰਾ, ਅਤੇ, ਉਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗਾ, ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਾਈ ਜਾ ਸਕੇ।"

(28) ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸਬੰਧਤ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਬੰਧਤ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ "ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ" ਹਨ ਕਿ "ਗਿਆਨਯੋਗ ਅਪੈਰਾ ਧ" ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਰਸਮੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਉਪਬੰਧ (a) ਅਤੇ (b), ਜੋ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹਨ: ਪ੍ਰੋਵੀਸੋ (a) ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹੈ

ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਜੇਕਰ, ਉਸਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੈਰਾ ਧ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਕਿ ਪ੍ਰੋਵੀਸੋ (ਬੀ) ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਛੱਡਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ, ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕੋਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਆਧਾਰ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਅੱਗੇ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। , ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਭੇਜਣ ਲਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਧਾਰਾ 157(2) ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ.

(29) ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੇਕਰ, ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਲਈ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 157 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਪਾਲਣਾ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

(30) ਸੈਕਸ਼ਨ 157 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ **ਪਾਲਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ** ² ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼, ਅਤੇ ਜੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 159 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਚਿਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ **ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਬਨਾਮ ਸਵਪਨ ਕੁਮਾਰ ਗੁਹਾ ਅਤੇ ਹੋਰ** ³ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਰੀਖਣ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: -

"21. ਇਹਨਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਜੋ ਸਥਿਤੀ ਉਭਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਭਰਾ ANSen ਦੁਆਰਾ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 157 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਫਆਈਆਰ ਨੂੰ, ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ, ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇੱਕ ਮਾਨਤਾਯੋਗ ਅਪੈਰਾ ਧ ਹੈ। ਵਚਨਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਜਾਬਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 157 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਵਿਘਨ ਵਿਵੇਕ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਕਾਗਨੀਜ਼ੇਬਲ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ, ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ.

ਸਾਹਮਣੇ, ਅਜਿਹੇ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਸ਼ਰਤ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਖਵਾਜਾ ਨਜ਼ੀਰ ਅਹਿਮਦ

² 1972 AIR SC

2679

³ 1982(1) SCC 561

(Manoj Bajaj, J.)

ਵਿਚ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝੌਤਾਯੋਗ ਅਪੈਰਾ ਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਈ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜੇਕਰ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਕਿਸੇ ਮਾਨਤਾਯੋਗ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ।

(31) **ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ** ਬਨਾਮ **ਭਜਨ ਲਾਲ**⁴ ਦੀ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਰੀਖਣ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ: -

"42. ਕੋਡ ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਰਥਾਤ 156, 157 ਅਤੇ 159 ਦਾ ਮੂਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਗਿਣਨਯੋਗ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।, ਕਿ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕੋਈ ਢੁੱਕਵਾਂ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ, ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਨਤਾਯੋਗ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਖੇਤਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦਾ ਖੇਤਰ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਿਸੇ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਬੰਧਿਤ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦਖਲ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਕਲਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਖੁਦ, ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਮੁਢਲੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੇਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰੇ।

XXXX XX XXXX XXXX XXXX

64. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਜੋੜ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਿਰਵਿਘਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ

ਸੰਹਿਤਾ ਦੇ ਅਧਿਆਇ XII ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛਾਣਯੋਗ ਅਪੈਰਾ ਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ

⁴ 1992 (Sup1) SCC

ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਟ੍ਰੈਕ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ. ਦਰਅਸਲ, ਕੋਡ ਦੇ ਚੈਪਟਰ XIV ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਕੀਮ ਦੀ ਇੱਕ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੜਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਗੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਅਸਲ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਲਤ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜਾਂਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਲਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਦੁਖੀ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਰਹਿਮੋ-ਕਰਮ 'ਤੇ ਛੱਡੇ ਬਿਨਾਂ ਉਚਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਸਨਮਾਨ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਮੁੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਗਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਤੱਕ ਅਥਾਹ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਨਤਾ 'ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ' ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸਦਾ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦਾ।

(32) ਉਪਰੋਕਤ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਧਿਆਏ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਕਥਿਤ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇ। ਧਾਰਾ 173 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਕਿਸੇ ਜੁਰਮ ਵਿੱਚ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦਾ ਖੇਤਰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਦਿਖਾਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਦਾਲਤੀ ਦਖਲ ਦੇਣ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਅਸਧਾਰਨ ਹਾਲਾਤ ਨਾ ਹੋਣ। ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਦਾ ਕੰਮ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੈਰਾ ਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੇਰੀ ਜਾਂ ਭੁੱਲ ਸਬੂਤ ਦੇ ਗਾਇਬ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(33) ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 21 ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਚਕਦਾਰ ਵਿਆਖਿਆ ਦੁਆਰਾ, ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ, ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇਸ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਨਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ।

(34) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਅਫ਼ਸਰ ਲਈ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੀ ਜਾਂਚ, ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਭਿਆਸ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਿਰਪੱਖਤਾ, ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(35) ਇੱਥੇ ਇਹ ਵੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਕਥਿਤ ਜ਼ਰਮ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸਤਗਾਸਾ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ ਸਥਾਪਤ ਹੋਣ ਤੱਕ ਬੇਕਸੂਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਅਫ਼ਸਰ ਦਾ ਜ਼ਰਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ੱਕੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ, ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਲੋੜੀਂਦੇ ਦੋਸ਼ਪੂਰਨ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 173 (2) ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਸਬੂਤ ਉਪਲਬਧ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਨੂੰ ਬੇਕਸੂਰ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪੱਖਪਾਤ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

(36) ਹੁਣ ਹੱਥ ਵਿਚਲੇ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਐਫਆਈਆਰਜ਼ ਦੀ ਜਾਂਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। , ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਲੇ-ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ (ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ) ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਧਾਰਾ 173(2) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 173 (ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੂਰਕ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਜੋਂ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। 8) ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਰਾਜ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

(37) ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਆਰ-2) ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੁਲਿਸ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਮਿਤੀ 04.05.2017 ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:-

1. ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮਾਮਲੇ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 5/184/15- 5H4/610277/1, ਮਿਤੀ 15.10.2015 ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਵੇਖੋ।

2. ਮੁਢਲੀ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹਦਾਇਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ 15.10.2015 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੁਢਲੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

3. ਮੁੱਢਲੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ

ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੁੱਢਲੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ (PEs) ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹਨ:-

- i) ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਬਿਊਰੋ ਆਫ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ।
- ii) ADGP/IVC ਅਤੇ HR
- iii) ਏਡੀਜੀਪੀ ਜੀਆਰਪੀ/ਆਈਜੀਪੀ, ਜੀਆਰਪੀ
- iv) ਜ਼ੋਨਲ ਆਈਜੀਪੀਜ਼/ਆਈਜੀਪੀ ਐਨਆਰਆਈ ਮਾਮਲੇ
- v) ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ
- vi) ਰੋਜ਼ ਦੇ ਡੀ.ਆਈ.ਜੀ
- vii) ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰੇਟ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ./ਡੀ.ਸੀ.ਪੀ
- viii) ਐਸਪੀ (ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ)/ਏਡੀਸੀਪੀ (ਜਾਂਚ)
- ix) ਸਬ ਡਵੀਜ਼ਨਾਂ ਦੇ Dy.SPs
- x) ਐੱਸ.ਐੱਚ.ਓ

ਇਹ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਈ ਮੁਢਲੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ"। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਚਾਰਟਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ 'ਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ

ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ/ਯੂਨਿਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛਾਂ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਐਸਐਸਪੀ/ਡੀਸੀਪੀ/ਏਆਈਐਫ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:-

“ਐਸਐਸਪੀ/ਡੀਸੀਪੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰੀ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਾਰੇ ਪੀਈ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ./ਡੀ.ਸੀ.ਪੀ. ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਰਡਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੀ.ਈ. ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਸੌਂਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰੀ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਐਸਐਸਪੀ/ਡੀਸੀਪੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਐਸਪੀ/ਏਡੀਸੀਪੀ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੀਈਜ਼ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਐਸਐਸਪੀ/ਡੀਸੀਪੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਐਸਐਸਪੀ/ਡੀਸੀਪੀ ਨੂੰ ਇਸ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਲਈ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੀਈਜ਼ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਮਾਸਿਕ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।”

ਇਹ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਏ) ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਢਲੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਜਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੂਨਿਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਐਸਐਸਪੀ/ਡੀਸੀਪੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਫਾਰਮ (ਸਾਫਟਵੇਅਰ) ਵਿੱਚ।

3.2 ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ: -

(i) ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ SSPs, CPs/DCPs ਅਤੇ AIGs ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ/ਯੂਨਿਟਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ/ਯੂਨਿਟਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪ-ਯੂਨਿਟਾਂ ਜਿਵੇਂ CAW, EOW, ਸਾਂਝ ਕੇਂਦਰ, CIA ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛਾਂ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(ii) ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਢਲੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਐਸਐਸਪੀਜ਼/ਡੀਸੀਪੀਜ਼/ਏਆਈਜੀਜ਼ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛਾਂ (ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਹ ਆਰਡਰ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਅਤੇ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ SSPs/DCPs/AIGs ਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ, ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਲਈ ਮਾਰਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਯੋਗ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਮਾਰਕ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਦੂਜਾ,

ਸਬੰਧਤ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ./ਡੀ.ਸੀ.ਪੀ./ਏ.ਆਈ.ਜੀ. ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ/ਯੂਨਿਟ ਪੱਧਰ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ/ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਐਂਟਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

(iii) ਸਾਂਝ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਾਂਝ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਯੂ.ਆਈ.ਡੀ. ਨੰਬਰ ਦੇਣ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਂਝ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਡੀਸੀਪੀਓ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਾ ਜਾਂ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸਬੰਧਤ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਐਸਐਸਪੀ/ਡੀਸੀਪੀ/ਏਆਈਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਜਾਂਚ ਸਬੰਧਤ ਐਸਐਸਪੀ/ਡੀਸੀਪੀ/ਏਆਈਜੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਸ ਆਰਡਰ ਦੇ ਉਪਬੰਧ।

(iv) ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ (ਭਾਵ ਸਾਂਝ ਕੇਂਦਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ), ਸਾਂਝ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇੱਕ UID ਨੰਬਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਵੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਸ ਆਰਡਰ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। UID ਨੰਬਰ ਦੇਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਲਈ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ, ਜੇਕਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਪਲਬਧ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

(v) SSP/CPs ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਾਂਝ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਬੰਧਤ ਇਕਾਈ ਦੇ ਸਾਂਝ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਪਟਾਈਆਂ ਜਾਂ ਰਹੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖਣ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: -

a) ਐਸਐਸਪੀ/ਡੀਸੀਪੀ ਸਾਂਝ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਹੀ ਜੇਕਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਗੈਰ-ਗਿਆਨਯੋਗ ਅਪੈਰਾ ਯ ਜਾਂ ਵਿਆਹ/ਪਰਿਵਾਰਕ ਝਗੜੇ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਐਸਐਸਪੀ/ਡੀਸੀਪੀ (ਭਾਵ ਸਾਂਝ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ) ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਾਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਂਝ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਦਖਲ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

b) ਡੀਸੀਪੀਓ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਪੁਲਿਸਿੰਗ ਅਫਸਰ) ਅੰਤਮ ਫੈਸਲਿਆਂ ਲਈ 'ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ' ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਬੰਧਤ

ਐਸਐਸਪੀ/ਡੀਸੀਪੀ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ।

4. ਰਜਿਸਟਰਡ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

4.1 ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰਜ਼ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ/ਦੋਸ਼ੀ/ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਗਲਤ ਜਾਂਚ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਪਰੋਕਤ-ਦੱਸੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ/ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:-

- i) ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਬਿਊਰੋ ਆਫ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ
- ii) ADGP/IVC ਅਤੇ HR
- iii) ਏਡੀਜੀਪੀ ਜੀਆਰਪੀ/ਆਈਜੀਪੀ, ਜੀਆਰਪੀ
- iv) ਜ਼ੋਨਲ ਆਈਜੀਪੀਜ਼/ਆਈਜੀਪੀ ਐਨਆਰਆਈ ਮਾਮਲੇ
- v) ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ
- vi) ਰੋਜ਼ ਦੇ ਡੀ.ਆਈ.ਜੀ
- vii) ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ./ਡੀ.ਸੀ.ਪੀ
- viii) ਐਸਪੀ (ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ)/ਏਡੀਸੀਪੀ (ਜਾਂਚ)।

4.2 ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਡੀਐਸਪੀ/ਏਸੀਪੀ (ਜਾਂਚ) ਜਾਂ ਐਸਪੀ/ਏਡੀਸੀਪੀ (ਜਾਂਚ) (ਜੇਕਰ ਐਸਪੀ/ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।) ਤਸਦੀਕ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਲਈ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਸਦੀਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੇਕਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਲੋੜੀਂਦੀ ਉਪਚਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ (ਜਿੱਥੇ ਉਪਚਾਰਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ) ਆਈਯੂ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ (ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ) ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਚਿਤ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

4.3 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਨਯੋਗ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ., ਪੀ.ਐਸ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ., ਮਹਿਲਾ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਰਜਿਸਟਰਡ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ/ਪ੍ਰੀਖਿਆ/ਪੜਤਾਲ। ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂਚ/ਪ੍ਰੀਖਿਆ/ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਸੌਂਪੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ/ਪੜਤਾਲ ਲਈ, ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ:-

(i) ਜਾਂਚ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸਾਂਝ ਦੇ ਡੇਟਾਬੇਸ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪੜਤਾਲ ਲੰਬਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ ਕਿ ਇੱਕੋ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ii) ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ/ਪੜਤਾਲ/ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੇਸ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਫਾਈਲ ਮੰਗੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰੇਗਾ।

(iii) ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨੂੰ ਜਾਂਚ/ਪੜਤਾਲ/ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ/ਨੁਮਾਇੰਦਗੀਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ/ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਹਾਇਕ ਸਬੂਤਾਂ ਸਮੇਤ ਉਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਉਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ।

(iv) ਪੁਲਿਸ ਫਾਈਲ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ:-

(a) ਜੇਕਰ ਜਾਂਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਜਾਂਚ ਯੂਨਿਟ/ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(b) ਜੇਕਰ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਜਾਂਚ ਯੂਨਿਟ ਲਈ ਜਾਂਚ ਦੇ ਅੰਕ ਦਰਜ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਨੁਕਤਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ।

(c) ਜੇਕਰ ਜਾਂਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ,

ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਈ.ਯੂ. ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(d) ਜੇਕਰ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ (ਸਬੰਧਿਤ ਆਈ.ਯੂ. ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ) ਦੀ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ (ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ) ਵਿਰੁੱਧ ਢੁਕਵੀਂ ਸਮਝੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰੇਗਾ।

(e) ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 161 (ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ) ਅਤੇ 162 (ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ) ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ., 1973 ਦੇ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਡਾਇਰੀ (ies) ਰਿਕਾਰਡ ਕਰੋ।

(v) ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂਚ/ਪ੍ਰੀਖਿਆ/ਤਸਦੀਕ ਰਿਪੋਰਟ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ (ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ/ਪ੍ਰੀਖਿਆ/ਤਸਦੀਕ ਲਈ ਆਰਡਰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ) ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ, ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ 03 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। . ਜੇਕਰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ/ਪ੍ਰੀਖਿਆ/ਤਸਦੀਕ 03 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੇਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(vi) ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਵੇਗੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਤਸਦੀਕ ਲਈ ਪੁਆਇੰਟ, ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਜੇਕਰ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਬੰਧਤ ਦਾਇਰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ 'ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਨਹੀਂ' ਵਜੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। . ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧਤਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਪ੍ਰੀਖਿਆ/ਤਸਦੀਕ ਰਿਪੋਰਟ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

(vii) ਪੁੱਛਗਿੱਛ/ਪ੍ਰੀਖਿਆ/ਤਸਦੀਕ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਾਂਚ/ਪ੍ਰੀਖਿਆ/ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੁੱਛਗਿੱਛ/ਪ੍ਰੀਖਿਆ/ਤਸਦੀਕ ਸਬੰਧੀ 'ਕੇਸ ਡਾਇਰੀ' ਰਿਕਾਰਡ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੱਥੀ ਕਰੇਗਾ। ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ.

(viii) 'ਕੇਸ ਡਾਇਰੀ' ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਫਾਈਲ ਦੇ ਨਾਲ ਪੁੱਛਗਿੱਛ/ਪ੍ਰੀਖਿਆ/ਤਸਦੀਕ ਰਿਪੋਰਟ ਸਬੰਧਤ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸੁਪਰਡੈਂਟ, ਆਈਜੀਪੀ/ਐਨਆਰਆਈ ਮਾਮਲੇ,

ਏਡੀਜੀਪੀ/ਜੀਆਰਪੀ ਆਦਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਦਾ।

(ix) ਜੇਕਰ ਜਾਂਚ/ਪੜਤਾਲ/ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਮਾਨਯੋਗ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅੱਗੇ ਸੂਚੀਬੱਧ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਆਦਿ, ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਯੂਨਿਟ (IO) ਦੁਆਰਾ ਪੁਲਿਸ ਫਾਈਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਫਾਈਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਤੋਂ/

ਪ੍ਰੀਖਿਆ/ਤਸਦੀਕ ਅਧਿਕਾਰੀ। [ਨੋਟ:-'ਇਨਕਵਾਇਰੀ' (ਜਾਂਚ) ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਮਾਨਯੋਗ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇਮਤਿਹਾਨ/ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਜੇਕਰ 'ਪੁੱਛਗਿੱਛ' (ਜਾਂਚ) ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਜਿਸਟਰਡ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।]

5. ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੀ ਵਿਧੀ 3D, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਪੜਤਾਲ/ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ/ਰਜਿਸਟਰਡ ਕੇਸਾਂ (ਐਫਆਈਆਰਜ਼) ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।

5.1 ਇੱਕ ਵਾਰ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ/ਪੜਤਾਲ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿੰਦੂ ਨੰ. 4.1 ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਜਾਂਚ/ਪੜਤਾਲ, ਸਿਰਫ ਹੇਠਲੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਰਫ ਡੀਜੀਪੀ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਜਾਂਚ/ਪੜਤਾਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ:-

(i) ਏਡੀਜੀਪੀ-ਜੀਆਰਪੀ/ਆਈਜੀਪੀ-ਐਨਆਰਆਈ ਮਾਮਲੇ/ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ/ਰੋਜ਼ ਡੀਆਈਜੀ/ਜ਼ੋਨਲ ਆਈਜੀਪੀ

(ii) ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਬਿਊਰੋ ਆਫ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ।

(iii) ਨੋਟ:-

(1) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ/ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰੀਖਿਆ/ਤਸਦੀਕ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ/ਤਸਦੀਕ ਮਾਰਕ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ / ਤਸਦੀਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਆਰਡਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(11) ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਸਰਕੂਲਰ ਦੇ ਪੈਰਾ 4.3 (i) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਡੇਟਾਬੇਸ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਰਸੀਦ ਦੀ ਕਰਾਸ ਚੈਕਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(6) ਜੇਕਰ ਇੱਕੋ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਿਰਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਉਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ

ਜਾਂਚ/ਪ੍ਰੀਖਿਆ/ਤਸਦੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਚੱਲ ਰਹੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ/ਪ੍ਰੀਖਿਆ/ਤਸਦੀਕ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ/ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ।

5. ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਗਰਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ., 1973 ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨਿਯਮ, 1934 ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਨਿਗਰਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਦੀ ਫਾਈਲ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਾਂਚ ਲਈ ਅੰਕ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਦੇ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਤਫਤੀਸ਼ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ:-

(i) ਇੱਕ IO/ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ IO/IU ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਅਸਧਾਰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ii) ਜਾਂਚ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰੀ ਅਫਸਰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ IO/ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ IO/IU ਵਿੱਚ ਤਫਤੀਸ਼ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰੇਗਾ।

(iii) ਤਫਤੀਸ਼ੀ ਅਫਸਰ (ਸਬੰਧਤ ਤਫਤੀਸ਼ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਮੁਖੀ) ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਗਲਤ ਤਫਤੀਸ਼/ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤਫਤੀਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਬਾਦਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਅਧਿਕਾਰੀ/ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

8. ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਆਫ ਪੁਲਿਸ, ਪੰਜਾਬ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ/ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਜਾਂ ਸੂਚਨਾ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਰਜ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਜਾਂਚ/ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਐਸ.ਡੀ./- ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਬਿਊਰੋ ਆਫ
ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ, ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।

(38) ਇਹਨਾਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਨੇੜਿਓਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀ ਇਹ ਵਿਧੀ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਜਾਂਚ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਰੈਂਕ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਲਈ ਜਾਂਚ/ਪੜਤਾਲ/ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਆਦਿ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ

ਹੈ।

ਅਥਾਰਟੀ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਤਸਦੀਕ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ; ਜਾਂ ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ। ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਧਾਰਾ 161 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 162 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਇਸ ਦੀ ਸੀਮਤ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੜਬੜ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਜਾਂਚ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਧਾਰਾ 173(2) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੁਲਿਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੈਰਾ ਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਤੇ ਬੋਝ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

(39) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਇਸਤਰਾਸਾ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਕੋਡ ਦੇ ਚੈਪਟਰ 12 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਵਿਧਾਨਿਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਓਵਰ-ਰਾਈਡ ਕਰਕੇ ਉਪਰੋਕਤ ਹਦਾਇਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂਚ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਚਕੀਲਾਪਣ ਦਾ ਟੀਕਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੋਡ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹਨ।

(40) ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪੁੱਛਗਿੱਛਾਂ ਦਾ ਉਪਰੋਕਤ ਨਮੂਨਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਅਪੈਰਾ ਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤੁਰੰਤ ਬਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਜਾਂਚ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਅਕਸਰ ਕਿਸੇ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉੱਚ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਜਾਂਚਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੇਚੀਦਾ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਝਾੜੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਛੁਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਂਚ ਦੀ ਵਿਗਾੜ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਜ਼ੁਕ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਅਤੇ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਦੀਆਂ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਪੈਰਾ ਧਿਕ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਅਣਸੁਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ।

(41) ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਜਾਂਚ ਦੀ ਇਹ ਨਵੀਨਤਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਅੱਡੀ ਅਲਟਰਮ ਪਾਰਟਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਚ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਵੇਕ ਦੇ ਕੇ, ਜਾਂਚ ਦੇ ਲੀਬਤ ਹੋਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਉਪਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਪੈਰਾ ਧਿਕ

ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। , ਅਤੇ ਇਹ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

(Manoj Bajaj, J.)
 ਅਪੈਰਾ ਧੀਆ ਲਈ ਬਚਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਬਣਾਉਣਾ।

(42) ਦੀਨੁਭਾਈ ਬੋਘਾਭਾਈ ਸੋਲਕੰਕੀ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ⁵ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਧੀਨ:-

“ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੀਬੀਆਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸਪੈਸ਼ਲ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਐਫਆਈਆਰ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਮੁਲਜ਼ਮ, ਸ਼੍ਰੀ ਡਬਲਯੂ.ਐਨ.ਚੱਢਾ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਉੱਤੇ, ਆਰਡਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੈਟਰ ਰੋਗੇਟਰੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁਕਮ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖਿਆ:

“89. ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 173 (2) ਅਧੀਨ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ) ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਐਂਡੀ ਅਲਟਰਮ ਪਾਰਟਮ ਦਾ ਨਿਯਮ ਅਗਾਊ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। . ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਐਂਡੀ ਅਲਟਰਮ ਪਾਰਟਮ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ, ਪਰ ਕੀ ਇਸਦੇ ਆਕਰਸ਼ਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

92. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਢੰਗ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਡ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਕੀਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੁਝ ਅਪਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 173 (ਦੇ ਅਧੀਨ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੱਕ ਜਾਂਚ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਪੁਲਿਸ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। 2) ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 204 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੱਕ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਪੁਲਿਸ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਉੱਤੇ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਉਕਤ ਅਪੈਰਾ ਧ ਕਿਸੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਵਿਜ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੱਕ ਭਾਗ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 202 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਲਤਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਦੋਸ਼ੀ ਅਗਲੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਮੁੜ-ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹਾਂਗੇ ਕਿ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕੋਡ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੁਝ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹਨ।

98. ਜੇਕਰ ਹਰ ਅਪੈਰਾ ਥਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਗਾਊਂ ਨੋਟਿਸ ਅਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰੇਗੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਵੇਗੀ, ਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਬੇਜਾਨ, ਬੇਹੂਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬਣਾਉਣਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਾਂਚ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਕੋਰਸ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ”

(43) **ਰੋਮਿਲਾ ਥਾਪਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ** ਬਨਾਮ **ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ** ⁶ ਵਿੱਚ ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ , ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਰੀਖਣ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: -

“32.A fortiori, ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਰ, ਜੋ ਜਾਂਚ ਅਧੀਨ ਅਪੈਰਾ ਧ ਲਈ ਅਜਨਬੀ ਹਨ (FIR ਨੰ. 4/2018 ਵਿੱਚ); ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਪੰਜ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਗਲੇ ਦੋਸਤਾਂ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਖੁਦ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਨਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਵੀ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

33. ਸਾਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲੈਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅਗਲੇ ਦੋਸਤ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਨਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ। ”

(44) ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ, 2007 ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਕੋਲ ਵੈਸਟਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਾਜ ਇਸ 'ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ, ਕਰਤੱਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ, 2007 ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੱਗੇ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਆਦਿ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ **ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ** ਬਨਾਮ **ਕਿਸ਼ਨ ਭਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ**⁷ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਮੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ, ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਨ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸਨ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੋੜੀਂਦੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ/ਦੰਡ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(45) ਬੇਸ਼ੱਕ, ਰਾਜ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜੇਕਰ, ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਨੂੰ 'ਪੂਰੀ' ਵਜੋਂ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਨਵ-ਨਿਯੁਕਤ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਏਜੰਸੀ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਵੀਂ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਜਾਂਚ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, **ਵਿਨੈ ਤਿਆਗੀ** ਬਨਾਮ **ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਲੀ @ ਦੀਪਕ ਅਤੇ ਹੋਰ**⁸ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:-

"21. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਰੇਗਾ। ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 173(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਅੰਤਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਲੈ ਲਵੇਗੀ ਜੋ ਅਧਿਕਾਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਾਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਰੇਗਾ। ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 156(3) ਦਾ।

22. 'ਅੱਗੇ ਦੀ ਜਾਂਚ' ਉਹ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਧਾਰਾ 173(8) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਰ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਕੋਲ ਹੈ। ਇਹ

⁷ 2014 (5) SCC

108

⁸ 2013 (5) SCC

762

ਪਿਛਲੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਹੈ ਅਤੇ, ਇਸਲਈ, ਇਸਨੂੰ 'ਅੱਗੇ ਦੀ ਜਾਂਚ' ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਘੇਰਾ ਹੋਰ ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੱਚੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਅਗਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਲੱਭੇ ਜਾਣ। ਇਸਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਪੂਰਕ ਰਿਪੋਰਟ' ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਰਿਪੋਰਟ' ਸਹੀ ਸਮੀਕਰਨ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਅਦ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਮਤਲਬ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਪੂਰਕ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਗਲੇਰੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਿਟਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਇਹ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਹੈ। ਆਧਾਰ ਤਾਜ਼ੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਉਸੇ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਉਸੇ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੂੰ 'ਪੁਨਰ-ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ', 'ਤਾਜ਼ਾ' ਜਾਂ 'ਡੀ ਨੋਵੋ' ਜਾਂਚ ਦੇ ਪੂਰਨ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।

23. ਹਾਲਾਂਕਿ, 'ਤਾਜ਼ੀ ਜਾਂਚ', 'ਮੁੜ ਜਾਂਚ' ਜਾਂ 'ਡੀ ਨੋਵੋ ਜਾਂਚ' ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪਿਛਲੀ ਜਾਂਚ, ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਅਯੋਗ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਕੋਲ 'ਤਾਜ਼ੀ ਜਾਂਚ' ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਜਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਡ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 'ਤਾਜ਼ੀ'/'ਡੀ ਨੋਵੋ' ਜਾਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਸ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਅਪੈਰਾ ਧਿਕ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸ਼ੱਕੀ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਅਤੇ 22 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਸਾਬਕਾ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ, ਦਾਗ਼ੀ, ਭੈੜੀ ਅਤੇ ਗੰਦੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਅਦਾਲਤਾਂ

ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਜਾਂ ਡੀ ਨੋਵੋ ਜਾਂਚ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ, ਜੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੁਤੰਤਰ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਵੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਆਪਕ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ, ਇਸਲਈ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਦੁਰਲੱਭ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁਰਲੱਭ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ

(Manoj Bajaj, J.)

ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਂਚ ਦੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਅਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਚੁਭਦੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ 'ਤਾਜ਼ੀ ਜਾਂਚ' ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(46) ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਨਵੀਂ ਜਾਂਚ, ਮੁੜ-ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਡੀ-ਨੋਵੋ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਮਿਤੀ 04.05.2017 ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਆਦਰ. ਇਹ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 173(8) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤਾ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਜਾਂਚ ਦੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।

(47) ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤਾ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਮੁਫਤ ਜਾਂਚ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਨਿਆਂਇਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਏ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 482 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(48) ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਧਾਰਾ 482 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ 'ਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। **ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਲ. ਮੁਨੀਸਵਾਮੀ ਅਤੇ ਹੋਰ**⁹ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰੇ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਿਰੇ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੇ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਨਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਹੀ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਜੋ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

665 I.L.R. PUNJAB AND HARYANA 2021(1)
ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਪਰਜਾ ਵਿਚਕਾਰ, ਉਸ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਧਿਕਾਰ
ਖੇਤਰ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਅਤੇ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ।

(49) **ਦਿਨੇਸ਼ ਦੱਤ ਜੋਸ਼ੀ** ਬਨਾਮ **ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ**¹⁰ ਵਿੱਚ , ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ
ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: -

"ਜਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਧਾਰਾ 482 ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼
ਦੇਣ ਲਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕੋਡ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਆਦੇਸ਼
ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ
ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।
ਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ. ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ
ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਸਾਬਕਾ ਡੈਬਿਟੋ ਜਸਟਿਸੀਆ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਉਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਅਸਲ ਅਤੇ ਠੋਸ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਸ ਦੇ
ਇਕੱਲੇ ਇਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ
ਲਈ। ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸਿਧਾਂਤ ਅਧਿਕਤਮ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ: Quando
lex aliquid alicuiconcedit, concedere videtur id quo res ipsa
esse non potest ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ
ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ
ਹੋਵੇਗੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਸਿਰਫ ਇਹ
ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ
ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਲੈਕੂਨੇ
ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੈਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਲੈਕੂਨੇ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮੂਰਤੀਤ ਕੀਤਾ
ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਉਹ ਲੱਭੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ
ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਧਾਰਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਸੰਭਵ
ਹੋਵੇ, ਅਸਧਾਰਨ ਕੇਸਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

(50) **ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਮ. ਦੇਵੇਂਦਰੱਪਾ**¹¹ ਵਿੱਚ , ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ
ਧਾਰਾ 482 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ
ਹੈ:-

“ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 482 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ
ਅਭਿਆਸ ਅਪਵਾਦ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਨਿਯਮ। ਇਹ ਧਾਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਵੀਂ
ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਉਸ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ
ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੋਲ ਕੋਡ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ
ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ
ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ,

(i) ਕੋਡ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ,

(ii) ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ, ਅਤੇ (iii) ਨਿਆਂ

¹⁰ (2001) 8 SCC

570

¹¹ 2002 (3) SCC 89

(Manoj Bajaj, J.)

ਦੇ ਅਤੇ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ। ਕੋਈ ਵੀ ਲਚਕੀਲਾ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ ਜੋ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜੋ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲੱਭਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਫ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਦੀਵਾਨੀ ਜਾਂ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕੋਲ, ਕਿਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹੈ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਹੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗਲਤ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। *quando lex aliquid alicui concedit, concedere videtur et id sine quo res ipsae esse non potest*" (ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸਨੂੰ ਉਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ)। ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਅਪੀਲ ਜਾਂ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ, ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀ ਕਸਰਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਟੈਸਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਅਸਲ ਅਤੇ ਠੋਸ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਬਕਾ ਡੈਬਿਟੋ ਜਸਟਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਇਕੱਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਥਾਰਟੀ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣਾ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ।"

(51) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਯੋਗ ਸੂ ਪ੍ਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ *M/S Zandu Pharmaceuticals Works Ltd. ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ* ਬਨਾਮ *Md. Sharaful Haque ਅਤੇ ਹੋਰ* ¹² ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਸੀ ।

(52) ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਲੇ-ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 173(2) ਅਧੀਨ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।

ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ

(*Mangj Bajaj, J.*)
 ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਲਈ ਵੀ ਅਸੰਗਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਭੇਜਣਾ, ਇੱਕੋ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਦੇ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮਿਤੀ 04.05.2017 ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਕੇ, ਉੱਚ ਰੈਂਕ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤਾ ਸੰਘਤਾ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੇ ਅਮਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

(53) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਤੀ 04.05.2017 ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਆਰ-2) ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ, 1973 ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਰੋਧੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ।

(54) ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, CRM-M-19681-2020 ਵਿੱਚ ਨੱਥੀ ਮਿਤੀ 04.05.2017 (ਅਨੇਕਚਰ ਆਰ-2) ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ:-

- (a) ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਮਾਨਤਾਯੋਗ ਜੁਰਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ, ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ, 1973 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- (b) ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦੇਸ਼ੀ ਦੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ/ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਮਾਨੰਤਰ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- (c) ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂਚ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਧਾਰਾ 157 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ. ਜਾਂਚ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਸਮੇਤ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- (d) ਜਦੋਂ ਵੀ, ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਅਫਸਰ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰੱਖਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ, ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਲਈ ਧਾਰਾ 157(2) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ

(Manoj Bajaj, J.)

ਅਧੀਨ ਰਿਪੋਰਟ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਭੇਜਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਧਾਰਾ 157(1) ਅਧੀਨ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ।

- (e) ਜੇਕਰ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨਾ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੁਕਵੀਂ ਵਿਭਾਗੀ/ਦੰਡਕ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਉਚਿਤ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- (f) ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਯੂਟੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਆਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਗੀਆਂ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਅਪੈਰਾ ਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ।
- (g) ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਯੂਟੀਏ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਆਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ " **ਗੁਜਰਾਤ ਬਨਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ**", 2014 (5) SCC 108 ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਗੀਆਂ।

(55) ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਬੇਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ 09.02.2021 ਨੂੰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਮਿਤੀ 25.02.2021 ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਨਰਲ, ਬਾਰਡਰ ਰੋਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਮੰਗੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਹਲਫ਼ੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੁਬੰਧ ਆਰ-1 ਵਜੋਂ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਕਤ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧਤ ਵੇਰਵੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਆਫ ਪੁਲਿਸ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਬੇਝਿਜਕ ਅਤੇ ਅਣਜਾਣ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਉਮੀਦ ਨਾਲ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

(56) ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਕਾਪੀ ਸਬੰਧਤ ਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ

ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਇਸ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ।

(Manoj Bajaj, L)

(57) ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਸੈਸ਼ਨ ਡਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਨਿਆਂਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸਰਕੂਲੇਸ਼ਨ ਲਈ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ।

(58) ਉਪਰੋਕਤ ਸਿੱਟਿਆਂ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨਾਲ, ਦੋਵੇਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੇਐਸ ਮਹਿੰਦੀਰੱਤਾ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ-ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁੱਕਦੇਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪ੍ਰਭਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ